

Medicina d'Occitània

PAUL BROCA (SAINTE-FOY-LA-GRANDE, GIRONDA, 1824 – PARÍS, 1880)

Jacint CORBELLA

Paraules clau: Broca; Afàsia; Trepanacions prehistòriques; Sainte-Foy-la-Grande.

Introducció. Pierre-Paul Broca ha estat un dels grans metges francesos de la segona meitat del segle XIX. El seu nom, com a epònim, està lligat a dos fets importants i associats en el cervell. La descripció d'una àrea on radiquen les funcions del llenguatge (àrea de Broca) i una alteració clínica per lesió d'aquesta àrea, en forma de dificultat o pèrdua de la parla (afàsia de Broca). També va fer aportacions notables per l'estudi de lesions de la coberta òssia del crani, en forma de trepanacions, intencionades, en cranis prehistòrics. Els seus treballs en el camp de l'antropologia són igualment importants. Com a metge era catedràtic de cirurgia de la facultat de medicina de París.

Broca és un exemple típic del poder d'absorció d'un centre fort sobre la perifèria. Nascut prop de Bordeus, zona en la que família estava molt arrelada, el van enviar a estudiar a París, on es va quedar, fent una carrera extraordinària. Però la imprompta de la família va ser molt forta.

El pare, Benjamí Broca, ja era metge en el poble de Sainte-Foy-la-Grande, departament de la Gironda. Abans, de jove, fou cirurgià de la Grande-Armée, el que va influir en el seu caràcter. L'avi matern era pastor protestant i va ser alcalde de Bordeus quan la Revolució Francesa. Va tenir doncs una formació sòlida en aquesta ideologia. De petit era un estudiant brillant.

El 1857 es casà amb Adèle Lugol, filla de Jean Lugol, originari a de Montalbà, prop de Tolosa, però que exercia l'Hospital Saint-Louis de París, conegut per la solució iodada que va introduir. Van tenir dos fills, ambdós metges, Benjamin-Auguste i Élie-André. Els dos van ser professors de la facultat de medicina de París, el primer de cirurgia infantil i l'altre de física mèdica.

La seva ideologia era progressista, acceptava el darwinisme, en un moment objecte de polèmica. L'any 1848 havia creat una societat de lliurepensadors. Al final de la seva vida va ser nomenat senador vitalici.

Treballs de cirurgia. Va començar medicina el 1841, a disset anys. Fa una carrera ordenada: extern i intern dels hospitals, ajudant d'anatomia, prosector als 24 anys. El 1849 presenta la seva tesi "*De la propagation de l'inflammation. Quelques propositions sur les tumeurs dites cancéreuses*", quan només té 24 anys. El 1853 ja és agregat de cirurgia i cirurgià dels hospitals.

Junt amb l'activitat assistencial, té vocació docent. El 1867 és titular de la càtedra de Patologia Externa, i el 1868 de Clínica Quirúrgica a l'Hospital de la Pitié, i després al Necker, 1878. És doncs un professor de Cirurgia, que té una considerable activitat i publicacions en aquest camp. La seva tesi d'agregat, el 1853, és sobre "*De l'étranglement dans les hernies abdominales et des affections qui peuvent le simuler*". Poc més tard, el 1856, publica un llibre molt ampli sobre "*Les Anévrismes*"; i el 1866 una vasta obra: "*Traité des tumeurs*", en dos volums.

Abans s'havia dedicat també als estudis sobre histopatologia, en un moment en que aplicar el microscopi a l'estudi patològic dels teixits era una tasca capdavantera. Treballa sobretot en la histologia del cartílag, els aspectes anatomopatològics del raquitisme, (1851); també sobre la disseminació de les metàstasis, i encara sobre altres temes.

Entre els seus Mestres inicials un dels que el van influir més era Pierre Nicolas Gerdy, anatómic i cirurgià, del qual va ser ajudant alguns anys, a la dècada de 1840. Gerdy fiou autor d'un tractat d'anatomia per ensenyament de les arts: pintura, escultura, que va tenir una certa fama.

En un altre aspecte de l'activitat com a cirurgià es preocupa de les tècniques d'anestèsia, i és un dels capdavanter de l'aplicació de la hipnosis en anestèsia, l'any 1859, en un article breu "*L'Hypnose comme procédé d'anesthésie chirurgicale*". El 1866 és elegit membre de l'Académie de Médecine, de la que serà vicepresident al final de la seva vida. També va ser

membre, i president, el 1865, de la Société Impériale de Chirurgie.

La afàsia. Amb tota aquesta carrera, i amb estudis de neuroanatomia, al començament de 1861 li arriba el seu moment important. Quan està a Bicêtre ha d'atendre, per causa d'un flemó difús d'una cama, amb gangrena, un malalt que ja portava ingressat vint anys, perquè tenia una pèrdua de la parla. Va morir, i en fer-li l'autòpsia Broca va observar la lesió que s'ha fet clàssica: una destrucció en el peu de la tercera circonvulació frontal del costat esquerre. Es va considerar que era d'origen sifilític. Valora la importància d'aquesta troballa i correlaciona la clínica i la patologia. Així publica d'immediat, el mateix any 1861, diversos articles als Butlletins de la Société Anatomique i la Société d'Anthropologie. El de títol més clar és: "*Perte de la parole, ramollissement chronique et destruction partielle du lobe antérieur gauche*". Ha quedat ben descrita la que se'n dirà "afàsia motora de Broca".

El fet havia estat descrit per Marc Dax, (nat al departament de l'Arieja, 1770-1837), que va enviar alguna memòria a l'Acadèmia de Nimes. Es basava en observacions en ferits de guerra. Havia quedat oblidat. Encara que el seu fill, Gustave Dax, els va publicar el 1863, juntament amb observacions pròpies, el gran mèrit de Broca va ser posar el tema en un primer pla i donar-li difusió.

El malalt de Bicêtre, que morí l'abril de 1861, era Monsieur Leborgne. No parlava, gairebé només pronunciava la paraula "tan" i per això era conegut a l'hospital com a "Monsieur Tan". Un segon malalt, Monsieur Lelong li va permetre confirmar els treballs.

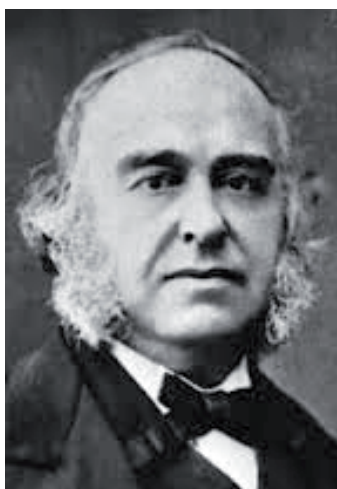
Després va seguir sobre el tema amb casuística més àmplia.

Els cranis prehistòrics. Les trepanacions. Una altra orientació que va donar molt nom a l'obra de Broca és l'estudi de lesions, també al cap, però ara en la coberta òssia: les trepanacions fetes en cranis de temps antics, prehistòrics, que es van començar a valorar a la segona meitat del segle XIX, sobretot al principi en les zones occitanes de França. Els primers a valorar-se van ser trobats per PB Prunières, metge amb exercici rural al departament de la Lozère, l'antiga regió del Gavalda (Gévaudan), l'any 1873. De seguida Broca, i també Lucas-Championnière, van eixamplar el marc del descobriment, Broca deignà com "rondelles", els petits fragments extrets de la coberta cranial en fer la trepanació.

La seva obra en el camp de l'antropologia és molt àmplia, suficient per a donar-li renom per sí mateixa. Els estudis sobre mesures cranials (craniometria), diassenyant alguns instrument; sobre el color de la pell, els ulls i els cabells; els estudis de cranis d'assessins, tema important a mitjan segle XIX. Els seus estudis d'anatomia comparada van ser també molt valorats.

El 1859 va crear la Société d'Anthropologie de París, que es considera la primera del món. El 1872 va crear la "Revue d'Anthropologie", i el 1876, a París també, l'Escola d'Antropologia. És doncs un dels primers impulsors de l'estudi d'aquesta branca del coneixement.

La seva bibliografia és immensa, en els diversos camps en que va treballar, considerant els hàbits dels científics de l'època.

Dr. Paul Broca